

նաներկ դաշտի մէջ աղտոտօրէն ընչ
կը գտայ : - Վշատ հոյ մի է : Իորա
ազատութիւն հայրենեայ բարբառը՝
Ստախ խնդութեամբ կը կրկնէ , դո
րա առջև խաչանիշ դրօշներ կը ծածա
նին , որոց իւրաքանչիւրին վրայ Վստ
ռեած և իրաւունք՝ այս վսեմ բառե
րը կը փայլին : Վեհ է դա . կարծիր իւր
գէմքը : Վարդան է դորա անունը :

Իսկ այդ ո՞վ է , որ մի ձեռքը խաչ
և 'ի միւսում աւետարան մի՛ իւր
կուրծքը բացած զՀայաստան տաքող
կը խրախուսէ , դորա օրհնեալ ճակա
տու վրայ դրօշ մի կրկնայի , ընչ . իսկ
իւր սրտի վերայ , յոյս :

Լուսով բորբոքեալ զինուոր մի է
դա , Վստռեածութեան և սրբութե
պաշտօնեայ արդար , Վեհնդ և դո
րայն անուն :

Սոցա երկոցունց քաջալերիչ բար
բառէն կը խրախուսի Հայաստան և
կը պատերազմի անվնէր , և լոյսն սո
ցա շնորհիւ վերջապէս արեան և ար
տասուաց ծովու վրայ իւր յաղթա
կան դրօշը ծածանելով յաղթութիւն
կը գոռայ :

Վյս օրէն Հայաստան լուսոյ հա
մար նահատակաւիլը՝ իւրեան փառք կը
համարի , և լուսոյ նահատակաց յիշա
տակը պատուելը՝ պարծանք : Իւստի
Հայաստանեայց Ս . Լեկեղեցին այս
տարի ևս Փետրվար 4-րդ փառաւո
րապէս կատարեց սոցա սուրբ յիշա
տակը և պիտի կատարէ յաւիտեան :

(Շարունակութիւն)

ՔԱՆԻ ՄԻ ԽՕՍՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ղգերնուս կրթութեան մասին
ինչ վիճակի մէջ ըլլալը , զոր հիմայ կը
տեսնանք՝ քսան կամ աւելի եւս երե
սուն տարիէն առաջ չէինք տեսնար .
ինչու համար , վասն զի այն դաստի

արակութեան և կրթութեան սէրը
և փառապէր այն միջոցին չկար աղգեր
նուս մէջ , ինչպէս որ հիմայ կայ . սա
կայն և այնպէս տակաւին ազարդիւն ,
և քիչ օգտակար չասեմ անօգտակար :

Վնօդուտ և անպտուղ է ազգա
յին դաստիարակութիւն մը , երբ որ
դաստիարակիչ վարժապետը առ իր
պաշտօնն ունեցած պարտքերը կամ
տնհոգութեամբ , կամ թիւր ընթաց
քով կը կատարէ , այսինքն փոխանակ
աղգէն իրեն հաւատացած ապագայ
ին համար պատրաստելի գանձը , յոյ
սը՝ մատաղ մանկտեաց սիրտերը ու
միտքերը դաստիարակելու , աւելի ա
նանց լեղունները կրթելու հոգ կը տա
նի , փոխանակ բարի և կատարեալ ա
ռաքինի վարուք իր աշակերտաց օրի
նակ լինելու , շատ անգամ իր ղեղն
և ասօրէն կացութեամբ անոնց դե
ռափթիթ բարոյականութիւնը զեղծ
մանց մէջ տապալելու պատճառ կը լայ
Վգգային կրթութիւն մի ազարդիւն
կրկնայ , երբ որ դաստիարակելի ման
կտեաց ծնողքը առ այն ունեցած
պարտքերնին թերեւս կամաւ չը ծա
նաչելու կը զարնեն , և այս անգիտու
թիւնս այնքան մեծ յանցանք է , որ
պէս թէ մէկը իր ձեռք իր զաւակը
մեռցնէր , չէր որ թատրսնի , զբօսան
քի և արբեցութեան համար , և ձիոց
տունց և հանդերձից աւելորդ և ան
պատշաճ զարդուց համար հաղարով
տան հաղարով ստակ աւելի յօժարու
թեամբ կը վատնեն քան թէ իրենց
զաւակները « քարը քարի վրայ նստե
լու » անկրթութեան յանցանքէն ա
զատելու համար՝ 100-200 զրշ տա
րին վարժապետի և դրքի ստակ տալու :
Իայց ծնողքը ուրիշ արդեօք կը սոր
վին այս պարսաւելի ընթացք , ուս
կից կառնուն , կսեմք տմարդութեան
այս անգութ օրինակը , կը տեսնանք

որ ամէն մարդ ալ խորին և տխուր լռութեամբ առ այս՝ հառաչանք մի կարծակէ ՚ի խորոց սրտէ :

Ընելի գէշ և աւելի չարաչար կրօնայ դաստիարակութիւն ազգի մը, երբոր անոր երեւելի և ազդեցութեան տէր հարուստ ազայինքը բանիւ զայն քարոզել կը ցուցնեն հասարակութեան, իսկ արդեամբ անդաստիարակութեան շօշափելի մութին մէջ ընկղմած կը գտնուին : Թողունք ասել որ շատերը ազգային եկեղեցական եկամտից մէջ անգամ անհաւատարիմ կը գտնուին : Եթէ լսածս քեզի զրպարտութիւն կը թուի, բարեմիտ ընթերցող, կաղաչեմ որ ժամանակակից օրագիրներու այս մասին գրութիւնները ու շի ուշով կարդաս, նայինք, քանի՜ եկեղեցւոյ երեսփոխան, քանի՜ վարժապետաց հոգաբարձու, քանի՜ թաղականաց և ընկերութեաց արկեղաւպահներ անամբաստան կրնաս գտնալ :

Քիչ մնալ բանանք խօսքերնուս քողը . քանի՜ հատ իր պարտքը ճանաչող բարւոյ դաստիարակեալ հարուստ կտրող ես գտնալ ժամանակիս ազգայնոց մէջ, որ իր անարժան տեղ վատնած հարստութենէն, եթէ ոչ անձամբ, գոնէ ՚ի ձեռն հաւատարիմ սպասաւորաց իր հայրենի դառն աղքատ և հարստահարեալ գաւառաց տկոզիկ տղոց կրթութեան և մի այն հասարակ ընթերցման համար գիրքեր և տետրակներ շնորհեր է, ինչպէս՝ Քերակոն, Հեգերէն, Սալմոս Ժամագիրք, Գործոց և այլն :

Հոս տեղ կարգ բանիս կըստիպէր որ երկու խօսք ալ երեւելի քաղաքաց ազգային եկեղեցեաց մէջ եղած քարոզչոյ ոմանց քարոզելու պարագայից վրայ խօսէինք, սակայն մեր նպատակէն դուրս լինելով, ուրիշ ատենի կը թողունք :

Ուրեմն եթէ այս մասին անհրաժեշտ պարտք և կարողութիւն ունենցողները իրենց պարտքերէն զլայտած կը տեսնուին, ինչ պիտոյ է ձեզի ընել

արդեօք, ո՞վ հասարակութեան միամիտ դասք, վհատել ձեր կարեաց չափ ընելու օգնութենէն . ոչ ոչ . եթէ այսպէս ընելու լինէր, պիտի լսէք Յիսուսէն այն վճիռը, ինչ որ իր աղքատ ու հասարակ աշակերտացն ըսաւ . « Եթէ ոչ տաւելցի արդարութիւն ձեր քան զդպրաց և վարխեցւոց, ու կարէք մտանել յարքայութիւն (գաստիարակութեան) : Եւսեք նաեւ Տիրոջ հրամանին հետ փիլիսոփայի խորատին, որ կըսէ . « Չանշուշտ վճիռ զայս իմաստուն, կալ ՚ի մահի միշտ հաստատուն, զի զոր կարես անձամբ անձին, մի յանձնեցես մերձաւորին : Եւսեք զի վերոյիշեալ ոմանց յատուկ պարտադանցութիւնքը լսելով դաստիարակութեան մասին, չը կարծենք որ ամէն մէկ ազգային անհատ իր կարեաց չափ պարտքեր չունի, ապա թէ ոչ, անկրթութիւնը աւելի ընդհանրանալով և անսխորժ ձայները ամենին լսելի լինելով կը հետեւին պարսաւելի վէճէր՝ բաժանմունք, նախատինք և արհամարհանք ազգաւ՝ հայրենեօք՝ կրօնիւք և լեզուաւ մի եղած ժողովրդի մէջ : Եւսեք կը հետեւի եղբայր եղբոր բարեաց վրայ ցուլի, չարեաց վրայ ուրախանալ : Եւսեք ալ կը հետեւի այն ամենամեծ կորուստը, այսինքն հասարակաց իրաւունքը ոտնակոխ լինելը : Եւսեք ալ կը հետեւի ամենայն դաստիարակեալ ազգասէր զգայուն սիրտերու վհատութիւն և թմրութիւն :

Եւսեք ո՞վ համազգի եղբայր մինչեւ ցերեք խաբելով զմեզ այս յետագէմ և կաշնկաղ ընթացից թմրութեան մէջ լինելը չը տեսնենք : Եւսեք յիշեալ քանիւ դաստիարակեալ, արգեամբք անդաստիարակ ցուցանեմք զմեզ :

Եւսեք յիշեալ քանիւ ողբաւ նուէր ծերունին ՚ի դիմաց ազգային անխնամ և անպատասխար մանկընեաց գանգատէ . « Ո՞վ որ ՚ի ձեռք թողակո յաղագս մեր . ո՞վ որ վարդապետանոց, ո՞վ որ բան յօժարաւ

ցուցանող կամ յորդորական . ո՞վ որ
յերթալն մերում բեռնաբարձ . ո՞վ որ
ի գալն մերում հանգիստ . ո՞վ որ տուն
կամ օթանոց (կրթութեան) մեզ պատ-
րաստեաց :

Բանանք աչքերնիս ու տեսնանք
մեր առաջին և մեծ բնականը , այն է
ազգ և հայրենիք . մերժենք սրտեր-
նուս մէջ տեղի ունեցած անիրաւ
շահասիրութեան փափաքը . և ամեն
մէկս մեր ունեցած տաղանդներով
խնամք տանինք ազգերնուս կրթու-
թեան և յառաջագիմութեան համար :

Այս բնթացքով դուն քանի կրր
նաս ցատկէ ու աղաղակէ՝ ուսմունք,
հայրենիք , կրթութիւն , լուսաւո-
րութիւն , և այլն . Արդիւնք — Եւ ու-
շինչ , վասն զի պարտ է նախ առնել
և ապա քարոզել , որպէս զի արդիւ-
նաւորի ամեն գործ : Ի՞նչ է դաստի-
արակութիւն սրտի , եթէ ոչ զարգա-
ցումն սիրոյ առ Երտուած , առ ազ-
գին և առ մարդկութիւնն . Ի՞նչ է
կրթութիւն մտաց , եթէ ոչ լուսաւո-
րութիւն մտաց և ճանաչումն ճշմար-
տութեան . Դաստիարակէ՝ սիրտը ,
կրթէ՝ միտքը և ահա կը նորոգի մա-
նուկն ի նորոգութիւն պատկերի և
նմանութեան Աստուծոյ :

Արբ որ կը տեսնաս մէկը որ զինքը
կրթեալ և սրտի սուրբ գգացմունք-
ներ չունի , անոր մի հաւատար-
անկիրթ է , կոշտ է , անգաստիարակ
է , բարբարոս է , և այլն . « Գի ծառ
ի պտղոյ իւրմէ ճանաչի » :

Հայաստանի մէջ նախնեաց ժա-
մանակ միշտ բարոյական դաստիարա-
կութիւնը մտաւոր կրթութեան հետ
անբաժան ընթացաւ , ինչպէս կը տես-
նենք Ս . Լուսաւորչի , Սեմին Ներսի-
սի , Սահակ Պարթեւի , Սեպրովբայ և
նոցին աշակերտաց այս մասին ունե-
ցած գեղեցիկ ջանքերը և արդիւնքները :

Եթէ անոնց կրթութեան շէնքն ալ
չատ չը տեսնեց , չարունակութիւն չու-

նեցաւ , սրտածառը անոնց օգնական
Լճգային ձեռքերու թիւրութիւնն
էր . բանգի , թէպէտ Ս . Լուսաւո-
րչին ունէր իրեն օգնական՝ զերանեղին
Տրդատ , մեծն Ներսէս՝ զբարի նախա-
րարս Հայոց , և Սահակ Պարթեւ
և իրեն աշակերտքը ունէին զՍ . Լուս-
աւորչ , զԱրդան Սամիկոնեան ,
զՍահակ Բաբրատունի , զՍահան Սա-
միկոնեան և այլն . սակայն վասն ան-
բաղդութեան Հայոց՝ Տրդատին կեանքը
կարճեցին խառաքորութիւնք նախա-
րարացն ոմանց , Սեմն Ներսիսինը՝ ա-
մօթալն չարութիւնն Պապայ . իսկ
Սահակայ Պարթեւի և իրեն օգնա-
կան բարերարացն Լճգիս շէնքերը
տապալեցին անոնց ժամանակի մատ-
նիչ նախարարաց , երկպառակիչ Սուր-
մակայ և ուրացող Վատակայ չարու-
թիւնքը Սերեմն անհրաժեշտ պարտք
է մեզի ամեն մէկ կարգի և աստիճա-
նի հայ որդւոցս ճշմարտիւ ճանաչել
դաստիարակութեան և կրթութեան
մեծութիւնը և ըստ այնմ կատարել
մեր պարտքերը : Չը լինի որ ազգեր-
նուս արդի վիճակի մէջ եղած սակաւ-
իկ յառաջագիմութեան վրայ ու-
րախանալով և չափազանց դուրս թիւն
առլով զմեզ խաբենք , որ աւելի նա-
խատինք է քան թէ գովութիւն : Եւ
և չը լինի որ չափազանց նախատենք և
յուսահատութեամբ վար զարներք ,
այլ պէտք է բանիւ և արդեամբք բա-
ջալերենք , որով անշուշտ կը հասնինք
Լճգային բաղձալի յառաջագիմութե-
ն , որ միայն դաստիարակութեան և կր-
թութեան մէջ է : Հապա , դու , ո՞վ
Տէր Յիսուս , որ ճանապարհս մարդկան
գիտես , ուղիդ արան զճանապարհ դաս-
տիարակութեան և կրթութեան որ-
դւոց Հայաստանի բարեխօսութեամբ
քաջ հովութիւն մերոյ սուրբ Լուսաւոր-
չին Գրիգորի , զի մի տիրեցեն ի մեզ
ամենայն մեղք անկրթութեան :

Ի Ս . Լըոսաւորչի . Սահակ Սամիկոնի ,
Սահակ Սամիկոնի .